

Petrica PAȚILEA

Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, România

TITRARE ÎN VREME DE RĂZBOI: UCRAINA, ÎN PRESA ONLINE DIN ROMÂNIA

Producția jurnalistică în zilele noastre constituie un demers dificil și discutabil, pe alocuri, pentru că este suspus tentației *clickbait*, sub presiunea evenimentului și a dezvoltării tehnologice fără precedent. Practic jurnalistul trebuie să documenteze și să relateze în același timp, în timp real pe cât posibil. Misiunea jurnalismului online intră în această logică a realului, iar în analiza de față vom observa predominarea funcției informative, cel puțin la nivelul titrării în materialele despre „operațiunea specială” din Ucraina, așa cum a denumit-o liderul rus Vladimir Putin.

Potrivit *Dicționarului explicativ al limbii române*, **titlul** este un

„cuvânt sau text pus în fruntea unei lucrări sau a unei părți distincte a ei, indicând rezumativ sau sugestiv cuprinsul acesteia.”
[<https://dexonline.ro/definitie/titlu>, accesat pe 10 noiembrie 2022].

Manualele de jurnalism recomandă titlul clar, ușor de decodat, a cărui construcție să valorifice cât mai puțin din procedeele ambiguității. Dar adeseori titlul este spectaculos-înșelător. Cu intenția nedeclarată, jurnalistul poate pune în dezacord voluntar titlul și conținutul, ajungând la mistificarea intenționată.

„Titlul constituie partea cea mai grea a meseriei de jurnalist. Nicăieri altundeva nu se concentrează laolaltă atât de multe probleme în atât de puține cuvinte.”
[W. Schneider, D. Esslinger, 1993 *apud* Coman, 2005:147]

Luminița Roșca arată că titrarea reprezintă „primul nivel de lectură a textului”, cu rol important în creșterea lizibilității, fiind o etapă esențială în procesul de selecție și ierarhizarea a informațiilor.

„De felul în care jurnalistul știe să-și dozeze informațiile pe care le inserează în titlu,, cantitatea și calitatea acestora, depinde în cea mai mare măsură interesul cititorului pentru lectura integrală a textului. Titrarea trebuie să țină seamă de tipul de text pe care îl anunță, dar și de strategia pe care o are publicația în legătură cu titrarea.[...] Producția și construcția textului jurnalistic presupune identificarea și asamblarea unor structuri textuale diverse într-un tot cu finalitate

unică, în conformitate cu un sistem de reguli prestabilite. Textul jurnalistic este o unitate tematică, lingvistică și grafică, parte a sistemului mass-media, a cărei funcție importantă este aceea de a relata evenimente”. [Roșca, în Coman, 2000:99]

„Titlurile sunt un indicator al intențiilor și al competențelor de comunicare manifestate în spațiul public”, afirmă Rodica Zafiu.

„Multe din caracteristicile stilului jurnalistic sunt determinate de nevoia fundamentală a publiciștilor de a furniza elemente noi, de a produce surprize, pentru a trezi interesul cititorului și a continua o comunicare mereu amenințată de grabă, plictiseală, suprasolicitare. Cum noutatea nu apare totdeauna în idei sau în informații – puține și repetitive, în sfera vieții cotidiene –, căutarea ineditului se transferă adesea asupra limbajului.” [Zafiu; <https://ebooks.unibuc.ro/filologie/Zafiu/1.htm> , accesat pe 17 noiembrie 2022]

Sorin Preda identifică mai multe procedee și tipuri de titlu: rezumatul, citatul, jocul de cuvinte (calamburul), paradoxul, decalcul, titlul absurd, prin cupură. [Preda, 2006: 120] Michel Voirol propune două mari categorii: titlul informativ, care oferă esența informației și care nu este ușor de realizat, esențializarea fiind amenințată de neclaritate, banalitate sau lipsa de impact, și titlul incitativ(sau titlul-formulă), care este scurt, direct, chiar șocant. [Voirol *apud* Preda, 2006:121]

Cât privește aspectul, David Randall remarcă faptul că

„titlurile au devenit mai mari în ceea ce privește dimensiunea literelor, dar mult mai mici în ceea ce privește numărul de cuvinte folosite și, astfel, *intro-ul* a trebuit să preia sarcina vechilor titluri. Articolele au devenit mai scurte pe măsură ce alfabetizarea de masă a devenit realitate și astfel a trebuit să fie scrise mai clar.” [Randall, 1998: 169]

„Pasiunea jurnalistică pentru neologismul șocant e bine cunoscută,”

afirmă Rodica Zafiu, adăugând că

„a fost remarcată de asemenea, în presa românească de după 1989, prezența jocului de cuvinte, dezvoltată dintr-o puternică explozie de subiectivitate și de inventivitate lexicală. O sursă stabilă de pitoresc lingvistic pare să o constituie acum limbajul popular, familiar și mai ales cel argotic, având printre trăsăturile lor esențiale tendința spre inovație, spre permanentă reîmprospătare. Trăsăturile cel mai des invocate (și criticate) ale jurnalismului autohton privesc caracterul lui «folcloric», afectiv, narativ și gnostic.” [Zafiu; <https://ebooks.unibuc.ro/filologie/Zafiu/1.htm> , accesat pe 17 noiembrie 2022]

În ceea ce privește funcțiile pe care le îndeplinesc titlurile, Yves Agnes menționează șase astfel de funcții: atrage privirea, oferă esențialul dintr-o privire, favorizează alegerea, stârnește dorința de lectură, structurează pagina și ierarhizează informațiile. Iar un titlu bun ar trebui să aibă următoarele calități, pe care de altfel le-am identificat în analiza de față: clar, imediat comprehensibil; scurt, direct; aproape de cititor; fără interogații; precis; la obiect; original. [Agnes, 2011: 130]

Titlul articolului este considerat și de către Yves Agnes

„elementul major al primului nivel de lectură, instrumentul principal al alegerii. Titlul atrage privirea, impresionează, dă tonul. Să nu ne înșelăm, el hotărăște soarta articolului. Un titlu reușit, «care vinde», e o cvasigarantie că cititorul va începe lectura.” [Agnes, 2011: 128]

În ceea ce privește sfera jurnalismului online,

„titlurile textelor digitale constituie, în afară de puncte de atracție pentru cititor, și puncte de intrare (prin intermediul cuvintelor-cheie) în tematica investigată de acesta. Astfel, organizarea textului nu mai este lineară, ca în cazul textului tipărit, ci „pe bucăți”; fiecare fragment reprezintă o idee și are o logică intrinsecă și un subtitlu propriu. Ordinea accesării fragmentelor este la alegerea sa. Cititorul pe Web vede întâi titlul și prima propoziție. Restul este ascuns. Dacă titlul nu îi atrage atenția, nu continuă lectura. [...] Principalele procedee stilistice pe care se bazează titrarea în media actuală sunt hiperbolizarea și nedeterminarea, primul dintre acestea menit să atragă prin crearea de „senzație”, al doilea utilizat ca să atragă prin proiectarea „necunoscutului” în imaginația publică. Toate acestea conduc, în planul expresiei, la desemantizarea și pragmatizarea titlului jurnalistic, transformându-l într-un simplu clișeu cu funcția primordială de atracție a publicului în sfera dorită de producătorii media.” [Manu, <https://www.diacronia.ro/en/indexing/details/V2327/pdf>, accesat pe 25 noiembrie 2022]

Pe 24 februarie 2022, Putin anunță că a autorizat o operațiune specială în Ucraina. Este prima zi, dintr-un război care se anunță lung, de uzură. Prima zi este reflectată după cum urmează:

Clipe de coșmar în Ucraina! A început războiul? Cad bombe în Donbas, oamenii sunt terifiți [<https://www.capital.ro/clipe-de-cosmar-in-ucraina-a-inceput-razboiul-cad-bombe-in-donbas-oamenii-sunt-terifiati.html>, accesat pe 19 noiembrie 2022];

A început războiul! Vladimir Putin a dat ordinul în miez de noapte. Rusia a atacat Ucraina (LIVE UPDATE) [<https://www.capital.ro/a-inceput-razboiul-vladimir-putin-a-dat-ordinul-in-miez-de-noapte-rusia-a-atacat-ucraina>]

[putin-a-dat-ordinul-in-miez-de-noapte-rusia-a-invadat-ucraina.html](https://www.adevarul.ro/stiri-razboi-ucraina-25385153-rusia-inceput-razboiul-ucraina-trupele-ruse-intrat-regiunea-kiev-zeci-oameni-murit-primele-ore-zelenski-decretat-mobilizare-general-ucraina-raspunde-atacuri-rachete-antitanc.htm), accesat pe 19 noiembrie 2022];

LIVE TEXT Rusia a pornit războiul. Armata rusă a cucerit Cernobil și Insula Șerpilor [<https://www.euractiv.ro/extern/rusia-a-pornit-razboiul-28260>, accesat pe 16 noiembrie 2022]

Rusia a început războiul în Ucraina: Trupele ruse au intrat în regiunea Kiev / Zeci de oameni au murit în primele ore / Zelenski a decretat mobilizare generală / Ucraina răspunde cu atacuri cu rachete antitanc [<https://www.hotnews.ro/stiri-razboi-ucraina-25385153-rusia-inceput-razboiul-ucraina-trupele-ruse-intrat-regiunea-kiev-zeci-oameni-murit-primele-ore-zelenski-decretat-mobilizare-general-ucraina-raspunde-atacuri-rachete-antitanc.htm>, accesat pe 19 noiembrie 2022];

Rușii au preluat controlul bazei aeriene Antonov, de lângă Kiev și au distrus infrastructura de pe Insula Șerpilor (titlu-bilanț) [<https://adevarul.ro/stiri-externe/europa/rusii-au-preluat-controlul-bazei-aeriene-antonov-2151580.html>, accesat pe 19 noiembrie 2022];

Rusia a declanșat o invazie de amploare în Ucraina. Amenințare fără precedent de la Putin pentru oricine va interveni în război: "Răspunsul nostru va fi imediat. Vor fi consecințe cum nu ați mai experimentat vreodată în istoria voastră. Suntem pregătiți pentru orice s-ar întâmpla de acum înainte". România cere activarea Articolului 4 al NATO [<https://www.zf.ro/eveniment/rusia-declansat-invazie-amploare-ucraina-amenintare-precedent-putin-20546694>, accesat pe 19 noiembrie 2022].

Titlurile sunt similare și în publicații regionale, tabloid ori specializate, astfel: RĂZBOI! Putin atacă Ucraina cu avioane, tancuri și navele militare. Explozii în Kiev, Harkov sau Odesa [<https://alba24.ro/a-inceput-razboiul-putin-ataca-ucraina-cu-avioane-tancuri-si-navele-militare-explozii-in-kiev-harkov-sau-odesa-901532.html> accesat pe 22 noiembrie 2022];

A început RĂZBOIUL în Ucraina! [<https://newsbv.ro/2022/02/24/a-inceput-razboiul-in-ucraina/> accesat pe 22 noiembrie 2022].

Rusia a început războiul cu Ucraina. Sute de militari au fost uciși [<https://spynews.ro/actualitate/stiri-internationale/rusia-a-inceput-razboiul-cu-ucraina-sute-de-militari-au-fost-ucisi-272716.html> accesat pe 22 noiembrie 2022];

A început războiul din Ucraina! Unde se ascund ucrainenii de bombe? [<https://click.ro/actualitate/international/a-inceput-razboiul-din-ucraina-unde-se-ascund-411758.html> accesat pe 22 noiembrie 2022].

A început războiul! Vladimir Putin a dat ordinul de atac: invazie asupra Ucrainei! S-au auzit explozii azi-noapte lângă Kiev, la Harkov și Mariupol | VIDEO

[<https://www.prosport.ro/diverse/razboi-vladimir-putin-a-dat-ordinul-de-atac-invazie-asupra-ucrainei-s-au-auzit-explozii-azi-noapte-langa-kiev-la-lvov-si-harkov-19416499> accesat pe 22 noiembrie 2022].

Ziarul *Libertatea* numără 82 de titluri *live-text* reunite în rubrica: *Război în Ucraina* | Cum a decurs prima zi a invaziei ruse: ținte militare și civile lovite de rachete, coloane de tancuri din trei puncte, numeroase victime [<https://www.libertatea.ro/stiri/rusia-a-atacat-ucraina-putin-a-inceput-razboiul-3995171> accesat pe 26 noiembrie 2022], titluri ce reflectă evoluția evenimentelor:

Liderul de la Kremlin a decis o intervenție militară;
Apel direct al secretarului general al ONU către Putin;
Discursul prin care Putin a anunțat războiul;
Explozii auzite în mai multe orașe ucrainene;
Biden: Lumea va trage Rusia la răspundere;
Ucraina: Invazia a început;
O invazie pe scară largă;
Iohannis condamnă atacul asupra Ucrainei;
Kievul a declarat starea marțială;
Rusia spune că țintește infrastructura militară, nu orașele;
Unii ucraineni părăsesc orașul Harkov;
Unde au lovit până acum rachetele rusești;
Trupele rusești intră în Ucraina și din Belarus;
Atacuri în nord, est și sud;
Ucrainenii evacuează regiunea Luhansk;
Informații contradictorii dinspre Kiev și Moscova;
Mulți ucraineni încearcă să fugă din Kiev;
Presa ucraineană: atac în nord-vestul țării, un turn de televiziune a fost distrus;
Rusia susține că a neutralizat apărarea antiaeriană ucraineană;
The Guardian: Rachete căzute în Harkov și Kiev;
Informații preliminare. Poliția ucraineană anunță șapte morți;
Până unde va merge Putin?;
EXCLUSIV. Filmări din centrul orașului Mariupol, portul ucrainean atacat de ruși;
Cozi imense pe sensul de intrare în Republica Moldova din Ucraina;
Noi imagini cu efectele bombardamentului rusesc;
România și alte state NATO cer activarea articolului 4. Ce înseamnă asta;
Primele imagini clare cu blocul lovit de bombardament lângă Harkov;
Forțele ruse încearcă să preia Cernobil;
Oficial din domeniul apărării: Pentagonul ordonă desfășurarea a 7.000 de soldați americani în Europa;
Zelenski cere UE să deconecteze Rusia de la SWIFT și să oprească comerțul cu petrol și gaze etc.

Site-urile televiziunilor publică informații legate de conflict în paralel cu difuzarea televizată a evenimentelor. Prima zi, televiziunile titrează online:

24 februarie 2022, ziua în care a început din nou războiul în Europa. Filmul invaziei de care se teme o lume întreagă [<https://observatornews.ro/extern/24-februarie-2022-ziua-in-care-a-inceput-din-nou-razboiul-in-europa-filmul-invaziei-de-care-se-temea-o-lume-intreaga-460306.html> accesat pe 16 noiembrie 2022];

Război în Ucraina, 24 februarie. Rușii au capturat centrala nucleară de la Cernobîl, R. Moldova a decretat stare de urgență [<https://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/live-update-rusia-a-inceput-razboiul-in-ucraina-focuri-de-arma-in-apropierea-principalului-aeroport-din-kiev.html> accesat pe 16 noiembrie 2022];

A început războiul în Ucraina! Vladimir Putin atacă Ucraina cu toate forțele: Explozii în mai multe orașe, inclusiv în Kiev [<https://www.kanald.ro/a-inceput-razboiul-in-ucraina-vladimir-putin-ataca-ucraina-cu-toate-fortele-explozii-in-mai-multe-orase-inclusiv-in-kiev-20203455> accesat pe 16 noiembrie 2022];

BREAKING NEWS. Rusia invadează Ucraina, 24 februarie 2022 [<https://alephnews.ro/inregistrare/breaking-news-rusia-invadeaza-ucraina-24-februarie-2022/> accesat pe 16 noiembrie 2022];

LIVE TEXT. Război în Ucraina. Trupele ruse au preluat controlul asupra Insulei Șerpilor și asupra perimetrului fostei centrale de la Cernobîl. Ucraina anunță joi seara că 57 de persoane au murit și 169 au fost rănite [<http://stiri.tvr.ro/live-text--razboi-in-ucraina---trupele-ruse-au-preluat-controlul-asupra-centralei-nucleare-de-la-cernobil--ministrul-ucrainean-al-sanataa-ii-anun--a-joi-seara-ca-57-de-persoane-au-murit---i-169-au-fost-ranite-900639.html#view> accesat pe 16 noiembrie 2022];

A început războiul în Ucraina! Vladimir Putin a ordonat începerea operațiunilor militare în regiunea ucraineană Donbas [<https://www.romaniatv.net/incepe-razboiul-in-ucraina-vladimir-putin-a-ordonat-inceperea-operatiunilor-militare-in-regiunea-ucraineana-donbas-6265303.html> accesat pe 16 noiembrie 2022].

Pe 25 februarie 2022, apare deja și revista presei străine, cap de afiș fiind poza șocantă a educatoarei Olena Kurilo, în vârstă de 53 de ani, rănită în primele explozii din prima zi de război:

„Sângele ei... mâinile lui” [<https://www.paginademedia.ro/stiri-media/prima-pagina-ziare-straine-invadarea-ucrainei-20616822> accesat pe 16 noiembrie 2022];

Femeia rănită în Ucraina, despre care Sputnik și un jurnalist de la Radio China spuneau că nu există, a vorbit pentru Libertatea: „Am fost victima unui atac cu rachetă” [<https://www.libertatea.ro/stiri/video-dramatic-femeia-simbol-a-razboiului->

[demasca-pentru-cititorii-libertatea-un-fake-news-iata-bucatile-de-sticla-care-au-ramas-in-mine-cand-s-a-produs-explozia-4004843](https://www.paginademedia.ro/demasca-pentru-cititorii-libertatea-un-fake-news-iata-bucatile-de-sticla-care-au-ramas-in-mine-cand-s-a-produs-explozia-4004843) accesat pe 16 noiembrie 2022].

Colaj foto: www.paginademedia.ro

Subiectul războiului din Ucraina rămâne și astăzi în atenția publicului, chiar dacă și-a pierdut din anvergura începutului. Regăsim astfel rubrici dedicate care sunt permanent actualizate:

Totul despre războiul din Ucraina. Citește cele mai noi informații despre războiul din Ucraina, jocurile de culise de la Kremlin, deciziile lui Volodimir Zelenski și Vladimir Putin, reacțiile NATO, UE și ale aliaților lor și sancțiunile internaționale contra Rusiei [<https://evz.ro/tag/razboi-ucraina> accesat pe 16 noiembrie 2022];

razboi in ucraina - ultimele știri [<https://adevarul.ro/tag/razboi%20in%20ucraina> accesat pe 16 noiembrie 2022];

Actualitate / Război în Ucraina [https://www.hotnews.ro/razboi_ucraina accesat pe 16 noiembrie 2022];

Proiect Ucraina [<https://www.g4media.ro/proiect-ucraina> accesat pe 16 noiembrie 2022];

Războiul Rusia-Ucraina cu lead-ul explicativ:

„Conflictul Rusia-Ucraina este o criză militară izbucnită în 2021, care a escaladat la începutul anului 2022. Pe 24 februarie 2022, Rusia a atacat Ucraina. Criza ruso-ucraineană a izbucnit în 2014, atunci când Rusia a anexat Crimeea, iar ulterior s-

a ajuns la un conflict militar mornit în estul Ucrainei, în regiunea Donbas. În martie 2021, Rusia a început o concentrare de trupe la granița cu Ucraina, iar conflictul a re izbucnit și s-a transformat într-o criză internațională, fiind implicate atât NATO, SUA și Uniunea Europeană.” [<https://www.libertatea.ro/subiect/conflict-rusia-ucraina> accesat pe 16 noiembrie 2022].

Observăm ca procedee ale titrării preponderent rezumatul și citatul. Predomină „mixul” de titluri informativ-incitative, care răspund parțial întrebărilor privind referința (în principal *cine? ce?*), care condensează textul și adeseori elimină predicatul. Se folosesc cuvinte șocante sau evocatoare pentru a stârni curiozitatea. Se remarcă, de altfel, faptul că

„publicistica românească actuală întreține și supralicitează retorica titlului spectaculos și șocant, fondat pe multiple artificii lexico-semantic, gramaticale și figurative. Este o tendință care susține ipoteza că decizia sau opțiunea receptorului de a urmări sau nu o anumită emisiune depinde, în mare măsură, de forța persuasivă a acestui element paratextual” [Cvasnii Cătănescu, 2006: 14].

Așadar

„mii, zeci de mii, milioane și zeci de miliarde de titluri; un ocean, un haos care dezarmează prin imposibilitatea cuprinderii și sistematizării.” [Popa *apud* Coman, 2005:146]

Din punct de vedere formal, deși nu există încorsetări de spațiu în mediul online, se mizează pe elementele de acroșaj și chiar de *clickbait*, fără a pune accent pe profunzime: sunt foarte rare titlurile-metaforă, titlurile-paradox ori jocurile de cuvinte. Deși este dificil de operat distincția online, observăm că supratitlul se reduce la formulele: *livetext* sau *breaking news*, aceasta din urmă preluată din televiziune. Subtitlul capătă aspectul și funcția unui *lead* completat de ilustrația cu rol de legătură și fixare a informației.

BIBLIOGRAFIE:

- Agnes, Yves, 2011. *Introducere în jurnalism*, Editura Polirom, Iași.
Coman, Mihai, 2000. *Manual de jurnalism (I)*, Editura Polirom, Iași.
Coman, Mihai, 2005. *Manual de jurnalism (II)*, Editura Polirom, Iași.
Cvasnii Cătănescu, Maria, 2006. *Retorică publicistică. De la paratext la text*, Editura Universității din București, București.
Preda, Sorin, 2006. *Tehnici de redactare în presa scrisă*, Editura Polirom, Iași.
Randall, David, 1998. *Jurnalismul universal*, Editura Polirom, Iași.

WEBSITES:

Manu Magda Margareta, *Noi aspecte ale titrării în media românească actuală*, disponibil pe <https://www.diacronia.ro/en/indexing/details/V2327/pdf>.

Zafiu Rodica, *Diversitate stilistică în româna actuală*, disponibil pe <https://ebooks.unibuc.ro/filologie/Zafiu/1.htm>.

www.dexonline.ro

www.adevarul.ro

www.alba24.ro

www.alephnews.ro

www.capital.ro

www.click.ro

www.euractiv.ro

www.evz.ro

www.g4media.ro

www.hotnews.ro

www.kanald.ro

www.libertatea.ro

www.newsbv.ro

www.observatornews.ro

www.paginademedia.ro

www.prosport.ro

www.romaniatv.net

www.spynews.ro

www.stirileprotv.ro

www.stiri.tvr.ro

www.zf.ro

UKRAINE, IN THE ONLINE PRESS FROM ROMANIA

Abstract: In this paper, we investigate the way Romanian online media reflected the first day of the war in Ukraine. Since This exceptional event aroused special interest, a we aim at analyzing what kind of titles Romanian journalists chose to convey the information related to this conflict, given that the data were few, contradictory and almost impossible to verify.

Keywords: *title, war, journalistic style, information, incentive titles.*